

Aaro Hellaakoski ja hänen runoutensa

UNTO KUPIAINEN *Aaro Hellaakoski, ihminen ja runoilija*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki-Porvoo 1953. 495 sivua ja liite.

Vain alun toista vuotta oli ehtinyt kulua Aaro Hellaakosken miltei yllättävästä kuolemasta, kun julkisuuteen tuli Unto Kupiaisen kirjoittama elämäkertateos »Aaro Hellaakoski, ihminen ja runoilija». Aika, joka näin jää runoilijan poismenon ja hänen elämäkertansa ilmestymisen välille, saattaa tuntua kovin lyhyeltä elämäntyön objektiiviseen arviointiin, etenkin kun Hellaakoski juuri viimeisinä elinvuosinansa oli noussut runollisen luomisvoimansa huipulle, julkaissut kokoelman toisensa jälkeen ja, mikä kaikkein tärkeintä, kiistattomasti kohonnut yleisessä tietoisuudessaan johtavien runoilijoittemme eturiviin.

Unto Kupiaisella on kuitenkin ollut edellytykset työn jouduttamiseen ja sen julkisuuteen saattamiseen, sillä jo v. 1946, kuusi vuotta ennen runoilijan kuolemaa, hän on ryhtynyt teoksensa valmisteluun, ja suorastaan korvaamatonta valaisua mitä moninaisimpiin ongelmiin hän on saanut Hellaakoskelta itseltään. Monet kysymykset, joihin jälkeen päin olisi ollut vaikeata saada luotettavaa vastausta, ovat tällä tavoin yksityiskohtiaan myöten selvinneet. Kuvaajan ja kuvattavan välillä on vallinnut lämmin ystävyys,

mutta kun asiat on siitä huolimatta sanottu objektiivisesti, jopa paikoin arastelemattoman suorasukaisesti, lukija saa samalla kertaa nauttia sekä elävästä muistelmateoksesta että ansiokkaasta runoudentutkimuksesta.

Teoksen alaotsikko 'ihminen ja runoilija' ilmaisee tarkoituksen, jonka kirjoittaja on työllensä asettanut. Hellaakosken runoilijankehitys, hänen nousunsa kapinoivasta ja oikullisesta aloittelijasta 1940-luvun mestariksi ja hänen kasvunsa siihen seesteiseen rauhaan, joka kuvastuu hänen viimeisistä kokoelmistaan, epäilemättä on ollut tutkimustehtävä, joka monisäikeisyydessään on tarjonnut paljon mielenkiintoista selvitettävää. Elämäkerta-teosten yleisten rakenneperiaatteiden mukaisesti on aluksi varsin perusteellinen selvitys runoilijan suvusta sekä hänen syntymästään, lapsuudestaan ja nuoruudestaan. Saamme tietää, että suku on peräisin Keski-Pohjanmaalta, Pyhäjoen Pirttikosken kylästä, isoisä oli tunnettu raahelainen laivuri, kalastaja ja kauppias Antti Hellaakoski ja isä taas koulumies, fil.tohtori Antti Rieti Hellaakoski. Sekä isoäiti että äiti kuuluivat raahelaisiin merimiessukuihin. Runoilijan

lapsuudesta ja kouluvuosista kirjoittajalla on varsin paljon kerrottavaa, mielenkiintoista on ollut mm. havaita, että herääminen sanallisen ilmaisun taitoon on tapahtunut jo lyseon V-luokkalaisena ja että yläluokkien kurssija lukeva tai suorittava Aaro Hellaakoski oli kirjallisuuden tuntemisensaankin ensi askeleita paljon pitemmällä. Ylioppilaaksi tultuansa hän valitsi opintoaineiksenä luonnontieteet ja suoritti 26-vuotiaana filosofian kandidaatin tutkinnon. Jo ylioppilasajanaan hän oli julkaissut ensimmäisen runokokoelmansa, lähes 100-sivuisen »Runoja», jota sen kirjalliselta arvolta ei ilmestymisaikoina eikä liioin myöhemminkään ole kovin korkealle arvostettu. Joka tapauksessa oli kuitenkin myös runoilijantie auennut, ja niin Hellaakoski jo nuoruudenpäivistensä alkaen oli kahden ja vähän myöhemmin kolmenkin suunnan kulkija: runoilija, tiedemies ja pedagogi.

Nykyisellään on täysin selvää, että Hellaakoski on suorittanut merkittävimmän elämäntyönsä runoilijana. Siitä huolimatta hänen saavutuksensa myös tutkijana ja pedagogina ovat erittäin huomattavat. Puolentoista vuosikymmentä (1930—1945) hän toimi Helsingin yliopiston maantieteen dosenttina, ja v:sta 1935 kuolemaansa asti hän oli Tyttönormaalilyseon luonnonhistorian ja maantieteen yliopettajana. Nämä puolet elämäntyöstä Unto Kupiainen on esittänyt virallisiin tietolähteisiin ja asiantuntijain lausuntoihin perustuen, ja hänen esittämänsä riittää vakuuttamaan lukijalle, miten monipuolinen ja paljon pystyvä Hellaakoski työssään ja toiminnassaan oli. Unto Kupiainen tehtävänä on ollut osoittaa, miten nämä eri suuntiin käyvät harrastus- ja työalat ovat vaikuttaneet ihmisenä monessa suhteessa erikoislaatuisen runoilijan kokonais-

persoonallisuuden muovautumiseen ja millä tavoin ne ilmenevät hänen runotuotannossaan. Tämän tehtävänsä hän on käsittäökseni suorittanut hyvin varmakätisesti. Saamme mm. todeta, että runoilija ja pedagogi Aaro Hellaakoskessa tukevat toinen toistaan ja että erityisesti pienet oppilaat ovat yksinpä hänen mestari-kaudellaan verraton innoituksen lähde. Tieteen ja runouden suhde ei sen sijaan näytä yhtä selvältä, joskin Unto Kupiainen päätyy siihen, että luonnontieteellisellä koulutuksella ja tutkimustyölläkin on ollut suuri merkityksensä runoilijankehitykselle.

Kenties vaikeampaa kuin koulutyön ja tieteen vaikutuksen selvittäminen on ollut sen osuuden määrittely, mikä ihmisen omalla erikoislaadulla, hänen sisäisillä kokemuksillansa ja läheisillä suhteillansa on ollut runollisen luomisvoiman purkautumiseen ja laajemmin käsitettynä myös sen kasvuun. Nimenomaan tässä suhteessa Unto Kupiainen runoilijan henkilökohtaisen tuntemuksen perusteella on voinut antaa enemmän, kuin elämäkerta-teoksista yleensä on totuttu saamaan. Jossakin kohdassa lukija jää kuitenkin kaipaamaan pientä lisäselvitystä. Esim. kun kirjoittaja avioliiton solmimista esittäessään mainitsee, että kihlaus tapahtui lauantaina ja vihkiminen jo seuraavana maanantaina, olisi ollut hyvä sanoa, että kuulutukset oli otettu jo aikaisemmin. Välttämätöntä ei olisi ollut esittää jotakin kaskua, jonka todenperäisyyden runoilija itse on kieltänyt, kun Hellaakoskea käsittelevää kaskuainesta muutenkin on runsaanlaisesti. Joka tapauksessa kirjoittaja kuitenkin iskevällä esitystavallaan on elävöittänyt kuvattavansa ja luonnehtinut hänet todellisuutta vastaavasti.

Edellä esitetty on vain ikäänkuin perusta Aaro Hellaakosken runouden ym-

märtämiselle. Unto Kupiaisen elämäkertateoksen pääsisältö on tämän runouden peruspiirteiden esittäminen, sen tulkitseminen, sen sisäisen sanoman kirkastaminen, ja juuri tässä lukija tuntee saavansa eniten. Kirjoittajan äänenpainot ikäänkuin vakaivoituvat hänen puhuessaan niistä elämäntunnoista, joita runot ilmentävät. Teoksen mielenkiintoisuutta ja luotettavuuttakin lisää vielä se seikka, että moniin tulkintoihinsa kirjoittaja on itseltään runoilijalta saanut arvokkaita tietoja. Tällä tavoin elämäkerta on muodostunut oivalliseksi ja paljon puhuvaksi oppaaksi jokaiselle Aaro Hellaakosken runojen lukijalle. Runoilijankehityksen peruslinjat on tarkoin ja selväpiirteisesti esitetty. Ensimmäinen luomiskausi alkoi jo ylioppilasvuosina ja sen voidaan katsoa päättyneen »Jääpeili»-kokoelman ilmestymiseen v. 1928. Sitten seurasi pitkä vaitiolo, kunnes 1940-luvulla alkoi voimakas runollinen nousukausi, jonka huipen-

tumana voidaan pitää »Sarjoja»-kokoelmaa. Ne sisäiset taistelut, jotka kytkeytyivät runoilijan luomisprosessiin, saavat elämäkerrassa monipuolista valaisua. Vaikeimpia ongelmia tässä suhteessa on varmaan runoilijan uskonnollisen ajattelun ja hänen uskonnollisuutensa erittely, joka yksinään jo riittäisi laajahkon erillistutkimuksen aiheeksi.

Tyyli, jolla Unto Kupiainen on tämän teoksensa kirjoittanut, on elävää ja tuoretta. Etenkin runojen tulkinnassa sanonta on viimeistellyn hiottua ja kohdalleen osuvaa. Teoksen alkupuolella, henkilöhistoriaa käsittelevässä osassa, näyttää kuitenkin nimimerkki Haavi eräin paikoin putkahtaneen Unto Kupiaisen rinnalle. Näin on käynyt mm. runoilijan esivanhempien luettelemisesta ja luonnetypologiasta puhuttaessa. Kirjoittaja osoittaa tämän itsekin huomanneensa, ja lukijan huumorintaju suonee hänelle tässä suhteessa anteeksiantamuksen.

AIMO TURUNEN